
INHOUD

Met dank aan de vissers voor de tijd die zij inruimden voor vaak langdurige gesprekken en voor het aanleveren van informatie en fotomateriaal over de geschiedenis van hun familiebedrijven.

Voorwoord	8
<i>Johan K. Nooitgedagt, voorzitter Nederlandse Vissersbond</i>	

Hoofdstuk 1: Zeevisserij

1. Bijna de hele bemanning is familie van elkaar	14
<i>Familie Messemaker, Katwijk (KW 45)</i>	
2. ‘Kleine kotters hebben de toekomst’	26
<i>Familie Kraak, Den Helder (BRA 2, BRA 5, BRA 7)</i>	
3. Riviervissers van de Moerdijk gaan naar zee	40
<i>Familie De Visser, Wieringen/Den Oever (WR 18 en WR 19)</i>	
4. ‘Met slimme vistuigen vis je op wat je vangen wilt’	50
<i>Familie Van Eekelen, Den Oever (WR 289, WR 189, WR 9)</i>	
5. De uitvinding van de onderwatervleugel	60
<i>Familie Van der Vis, Texel (TX 36)</i>	
6. Na vijf generaties geen opvolgers meer	72
<i>Familie Drijver, Texel (TX 29)</i>	
7. ‘Geen trammelant als je voldoende quota hebt’	82
<i>Familie Baaij, Stellendam (TH 10)</i>	
8. De laatste haringvissers: ‘Het was een mooie visserij’	92
<i>Familie Brinkman, Stellendam (SL 42)</i>	

9. Van haring in span naar platvis met twinrig en puls	102
<i>Familie Sperling, Stellendam (OD 6)</i>	
10. ‘Met vijf broers op de kotter heb je geen bemanningsproblemen’	112
<i>Familiebedrijf Marijs, Arnhemuiden (ARM 20, ARM 22)</i>	
11. ‘Je gaat samen om weer uit elkaar te gaan’	122
<i>Familie Kramer, Urk (Z 300)</i>	
12. Een super-energiezuinig schip	134
<i>Familie Romkes, Urk (MDV 1)</i>	
13. Schelpdiervissers op zee: kokkels, strandschelpen en mesheften	144
<i>Familie Seinen, Harlingen (HA 35, HA 36, VLI 5)</i>	

Hoofdstuk 2: Kustvisserij

1. ‘Je hebt wel je eigen bedrijf maar het is opgebouwd door voorvaders en ooms’	156
<i>Familie Bolt, Zoutkamp (ZK 13, ZK 14, ZK 87)</i>	
2. Van Zuiderzee naar Waddenzee	172
<i>Familie Koornstra, Harlingen (HA 40, HA 41 en HA 4)</i>	
3. Duurzaam gevangen Waddengarnalen	182
<i>Familie Schregardus, Moddergat (WL 8)</i>	
4. Een oud Thools familiebedrijf	190
<i>Twee takken van de familie Bout, Tholen (TH 6 en TH 16)</i>	

Hoofdstuk 3: Binnenvisserij

1. Samenwerking in visserij en schelpdierkweek	208
<i>Familie Van der Kreeke, Wolphaartsdijk (GOE 5)</i>	
2. Riviervissers: van zalm en fint naar paling, pootvis en wolhandkrab	220
<i>Familie Klop, Hardinxveld (VL 217 en VL 1)</i>	
3. 1932: Van een zoute Zuiderzee naar een zoet IJsselmeer	232
<i>Familie Visscher, Urk (UK 122, UK 322, UK 422)</i>	
4. Van IJsselmeervisser tot uitvinder van vispassagesystemen	244
<i>Familie Manshanden, Medemblik (ME 1)</i>	

Hoofdstuk 4: Schelpdierencultuur

1. Zaadvissen, mosselkweek en -handel in een hand	252
<i>Familie Schot, Zierikzee (ZZ 4, ZZ 7, ZZ 9, ZZ 10, ZZ 15, ZZ 18)</i>	
2. Nieuwe afzet van mosselen en oesters: ‘Het gaat om de beleving!’	266
<i>Familie Dhooge, Yerseke (YE 30 en YE 74)</i>	
3. Mosselzaad invangen, schelpdieren kweken, verwerken en verhandelen	280
<i>Familiebedrijf Prins, Yerseke (Prins & Dingemanse, YE 24, YE 29, YE 96, WR 10)</i>	
4. Kweken, conserveren, koelen en invriezen van schaal- en schelpdieren	290
<i>Familie Lacor, Yerseke (Roem van Yerseke, YE 116, YE 42, YE 23 en YE 71)</i>	
Nabeschouwing	300
Fotobijchriften	303
Bronnen	309
Begrippenlijst	313
Noten	315

1. BIJNA DE HELE BEMANNING IS FAMILIE VAN ELKAAR

Familie Messemaker, Katwijk (KW 45)

Sinds eeuwen verdienen Nederlanders op zee de kost. Misschien ligt het aan het ons omringende zeewater dat we ons tot die zee aangetrokken voelen. Maar vissen hebben we altijd gedaan. Op zee, in het kustwater, in rivieren en in meren. Op kleine houten scheepjes zijn kustbewoners eerst zeilend, later gemotoriseerd de zee opgegaan. Vissen deed men vaak in familieverband. Het werk van vaders, zonen, broers en neven vormt veelal de basis van de huidige familiebedrijven die anno 2019 nog steeds actief zijn. Dat familieverband is een stevige basis onder een bedrijf dat haar inkomsten uit de natuur moet halen. Onderzoek naar die oude familiebedrijven leert dat de meeste Nederlandse havens historisch verweven zijn met de visserij.

Katwijk: een vissersdorp zonder haven

Van oudsher is Katwijk een bloeiend vissersdorp, zonder haven weliswaar. Het zijn de Katwijker reders die een eeuw geleden loggers uitrusten met drijvende netten (vleet) voor de haringvisserij. De rederijen brengen werkgelegenheid voor de bevolking van Katwijk met zich mee. De handel en verwerking van haring brengt welvaart. Vanaf de economische recessie in de jaren zeventig gaat het met de visserijvloot van Katwijk echter gestaag bergafwaarts. In dertig jaar tijd slinkt de Katwijker vloot met een derde. Er zijn nog zeven kotters voor de kleine zeevisserij. De KW 45 van de familie

Messemaker is er een van. Er zijn nog twee vries-trawlers met KW op de boeg.

Bemoeienis van de overheid en EU met de visserij, het tijdelijk sluiten van de Noordzee voor haringvangst (1978-1981) en de opkomst van de fabrieksschepen die hun eigen handelsafzet en visverwerkingsindustrie hebben, zijn de oorzaken. De Katwijker rederij Ouwehand wordt overgenomen door Jaczon in Scheveningen en de visafslag sluit in 1990. De enige Katwijker rederij die anno 2019 nog bestaat is Parlevliet & Van der Plas. De aangevoerde haring is nu afkomstig uit Denemarken en Noorwegen.

Messemaker, een zeevissersfamilie uit Katwijk

Begin jaren zestig, als de eerste generatie van de familie Messemaker met de zeevisserij begint, bestaat de vloot in Katwijk uit zo'n 180 bedrijven die met kotters (veelal op platvis) en hektrawlers (op haring) vissen. De huidige Katwijker vloot bestaat nog slechts uit zes boomkorvissers, een garnalenvisser voor de kleine zeevisserij en twee vries-trawlers. Vanwege het ontbreken van een natuurlijke haven heeft de huidige Katwijker vloot IJmuiden als thuishaven. 'Vroeger leefde heel het dorp van de visserij', vertelt Jaap die net een week aan de wal is, terwijl zijn broer het schip op zee aan de gang houdt. 'In de jaren zestig was het nog

ben bij het in EU-verband lobbyen voor een verbod op de pulsvisserij. De pulskor is een Nederlandse uitvinding en wordt vooral gebruikt voor de tongvisserij. Nederland heeft ongeveer 75 procent van het EU-tongquotum en daarom is de pulsvisserij in Nederland belangrijk. Het levert een grote brandstofbesparing op. Voor de zeevissers is het verbod op de pulsvisserij dan ook een zware slag.

De controle over de genomen technische maatregelen en de aangelande gequoteerde vis is in handen van de Algemene Inspectie Dienst (AID, thans NVWA) van het ministerie. Dat heeft in het verleden tot grote spanningen geleid tussen vissers en AID'ers. Er ontstaat in die tijd grote onrust

Grote zeevisserij

Na de stop op de haringvisserij zoeken de schippers van de vroegere haringrederijen nieuwe visgronden. Die worden gevonden in de Atlantische Oceaan bij Schotland en Ierland, in het Kanaal, in de Golf van Biskaje, voor de kust van West-Afrika (Marokko en Mauritanië) en Zuid-Amerika (Peru en Chili). Daar vinden ze ook nieuwe vissoorten, zoals horsmakreel, blauwe wijting, sardien en sardinella. Voor deze nieuwe soorten zijn ook nieuwe afzetmarkten nodig.

Voor deze visserij zijn grote fabrieksschepen ontwikkeld die lang op zee kunnen blijven zodat de vangst aan boord wordt gesorteerd en ingevroren. Ook de trechtervormige sleepnetten (voor de pelagische visserij) hebben innovaties ondergaan. Zo kan een visnet van tevoren op een bepaalde

bij Nederlandse vissers die zich in hun vrijheid op zee beperkt voelen. Na het aftreden van minister Braks richten overheid en visserijorganisaties gezamenlijk de zogenaamde Biesheuvelgroepen op. De vissers binnen een groep beheren samen de visquota en binnen de groep verhuren vissers contingenten² aan elkaar. Het succes van deze Biesheuvel-beheergroepen wordt toegeschreven aan de basis van samenwerking en onderlinge sociale controle binnen de groep. De naam Biesheuvel is aan deze beheergroepen verbonden omdat deze voormalig premier in die tijd voorzitter is van een stuurgroep die voor deze vernieuwende aanpak heeft gekozen.

hoogte ingesteld worden, afhankelijk van de vissoort die men hoopt te vangen. Kleine trawlers blijven wekenlang op zee, grote trawlers zelfs maandenlang. In het laatste geval wordt de vangst op volle zee overgeladen (dit heet: klondyken) op transportschepen en naar de haven gebracht. De bemanning wordt voor drie tot zes weken ingevlogen, zodat de schipper ze kan oppikken in de dichtstbijzijnde haven.

Nederland telt drie grote rederijen die trawlers over de hele wereld inzetten. Deze rederijen zijn ondergebracht in de Pelagic Freezer-Trawler Association (PFA). Het betreft: Parlevliet & Van der Plas (Katwijk), Cornelis Vrolijk's Visserijmaatschappij B.V. (Ijmuiden), samen met Jaczon B.V. (Scheveningen) en W. van der Zwan & Zn. B.V. (Scheveningen).

'Opeens was oma van 80 de baas'

'Na de dood van opa in 1974 waren mijn vader en vier andere vissende familieleden opeens in dienst van oma', vertelt Jaap Messemaker (3de generatie). 'Ze was toen 83 jaar oud en werd eigenaresse van een miljoenenbedrijf. Ome Koos regelde de zaken wel en hield oma op de hoogte. Ook wist ze precies wat de kotter besomde. Toch was het juridisch niet goed geregeld in ons familiebedrijf.'

In 2001 overlijdt oma Anna en moet haar zoon Henk junior (2de generatie) drie partners uitkopen: twee broers en een zus. Met een stevige schuld bij de bank zet hij het familiebedrijf voort met zijn drie zoons. Jaap: 'Anderen zeiden dat hij het bedrijf beter had kunnen verkopen, maar dat wilde hij niet. Hij deed het voor ons, zodat wij door konden vissen. Vader nam een goede fiscalist in de arm. Mede daardoor hebben wij het bedrijf op een goede manier over kunnen nemen.'

Na 2003 neemt de derde generatie Messemaker langzamerhand het bedrijf over in een voor vissers slechte tijd. Jaap: 'Het was risicovol. We moesten hard vissen om aan de bankverplichtingen te voldoen. De kotter was verouderd en had te weinig trekkracht, we hadden een jonger schip nodig. Het lukte om de TX 19 over te nemen, het schip te 'refitten' (renoveren) en met 2000 pk uit te rusten. Tien jaar later overleed vader veel te jong. Daarna hebben we het, met alle respect voor mijn moeder, meteen goed geregeld.'

'De oudste schipper van heel Nederland'

Henk Messemaker (2de generatie) is met zijn vrouw Annie in 2005 en 2007 geïnterviewd voor het boek *Stoere mannen, sterke vrouwen*, dat in 2009

is verschenen. Het zijn opmerkelijk open gesprekken waarbij het visserskoppel uit Katwijk geen blad voor de mond neemt. Zij vertellen dat 'moeten' trouwen in Katwijk geen uitzondering is en eigenlijk sociaal geaccepteerd, mits de man in kwestie wat spaarcenten heeft. Dat was bij Henk Messemaker het geval. Hij vertelt dat zijn moeder het verdiende salaris aan boord van de familiekotter voor hem opspaarde en dat hij alleen zakgeld kreeg na een week werken op zee.

Het familiebedrijf van de Messemakers is door Henk senior opgezet in 1961 en na diens dood in 1974 heeft zijn weduwe het familiebedrijf 'met ijzeren hand' geleid. Tot haar overlijden in 2001. Zoon Henk junior heeft het bedrijf toen op 62-jarige leeftijd overgenomen. Hij zegt daarover in het interview: 'Ik ben de alleroudste schipper van heel Nederland.' Ook zegt Henk dat hij zijn

ouders dankbaar is dat ze ooit voor zichzelf zijn begonnen. 'Als mijn vader bij een reder was blijven varen, dan had ik nu helemaal niet gevaren. Ik ben wel op een ongelukkig moment eigenaar geworden, de olie was toen hartstikke duur, maar ik ben optimistisch van aard. Ik stap snel over moeilijkheden heen.' Ook is Henk senior er trots op dat zijn drie zonen ook in het familiebedrijf zitten. 'Een kan schipper wezen, de ander is machinist en de jongste is kok en inkoper.'

Over de visserij in de Noorse economische zone (Noorwegen zit niet in de EU) vertelt wijlen Henk Messemaker in het boek: 'Vroeger ging je over de noord en kon je overal vissen, nu mag ik er wel vissen maar moet ik eerst een vergunning aanvragen. Als we er zijn, worden we constant gecontroleerd. Ze willen liever dat je nooit komt, dan dat je een dag komt. Ze maken het je dus zo moeilijk mogelijk.' Het levert Henk Messemaker geregeld stevige boetes op, toch blijft hij het visgebied in de Noorse wateren opzoeken, 'omdat er wel dertien soorten vis zijn op te vissen. Dertig procent van mijn besomming is niet-gequoteerde vis'.

'We varen hard', zegt de oud-visserman in het boek. 'Het is echt keihard werken. Maar ik moet gewoon besommen. [...] We zijn twee of drie weken weg, want we lossen een paar keer in Denemarken en dan gaan we weer terug. Ik ga ver over mijn zeedagen heen. [...] In mijn groep (Biesheuvelgroep) van de Vissersbond zitten maar een paar kotters en die sponsoren mij met zeedagen. Vorig jaar heb ik 40.000 kilo scholquotum gehuurd, omdat ik tekortkwam. Toen moest ik 80 cent per kilo schol betalen [...] dus voor de schol die je gaat vangen heb je vooraf dik moeten betalen [...] dus je moet gewoon besommen! Dan koop ik liever quotum erbij, ook voor het volgend jaar.'

Over de quotering in de jaren zeventig vertelt Messemaker in het boek: '[...] op een gegeven moment kregen we een briefje van de regering thuis met quota voor tong en schol [...] maar laten we eerlijk zijn dat was zoveel dat niemand naar dat briefje keek. We verkochten wit, we verkochten grijs en we verkochten zwart [...] we voeren maar raak. Die quota hadden we gekregen op basis van

Kotter en vistuigen

KW 45 "Anna Hendrika"
Eigenaar: V.O.F. Rederij H. Messemaker
Bouwjaar: 1990
Vermogen: 1.999 pk
Vistuig: boomkor op schol en pulskor op tong

de situatie van tien jaar terug. [...] elk jaar is dat een beetje strenger geworden [...] elk jaar werd er een beetje afgehaald.'

'Ach, die quotering is eigenlijk een goede zaak. Als we niet aan banden gelegd worden, dan vissen we alles kapot. [...] ik heb nu 270.000 kilo schol en 70.000 kilo tong, dat is veel voor Katwijkse begrippen [...] en we hebben geen concurrentie. Want wie begint er nou nog met de visserij? [...] En door de sanering van de vloot komen er dan natuurlijk ook weer quota vrij. Die quotering heeft ons op papier financieel rijk gemaakt.'

Ook heeft Henk Messemaker altijd de continuïteit van het familiebedrijf voor ogen gehad. Hij zegt hierover in het boek: 'Als ik mijn hele quotum zou verhuuren, zouden we lekker kunnen leven. Maar dat gaat niet. Dan kan ik niet meer varen en hebben de jongens geen werk meer. Een schip aan de kant is niks, dus dat doen we niet!'

In 2009 moet Henk gedwongen stoppen met de visserij omdat hij ziek wordt. Zijn drie zonen nemen het bedrijf over. Hij heeft wel geweten dat zijn kleinzoon Henk, de vierde generatie, dan al op de Visserijschool zit.

De visgebieden van de KW 45

De visgebieden voor de KW 45 zijn vooral Noorwegen en Engeland. Jaap Messemaker (3de generatie) over de visgebieden voor de tong- en scholvisserij: 'We vissen in de Noorse zone op schol en op tong tussen Engeland en Nederland. De toekomst in de Engelse wateren is onzeker. Engeland beschikt over veel viswater en kan ook eigen regels gaan

Vier generaties Messemaker

1° generatie

Henk Messemaker (overleden in 1974) en Anna Groen zijn de grondleggers van het visserijbedrijf waarmee ze in 1961 zijn gestart. Het paar krijgt drie zonen: Huib, Koos en Henk (de vader van de geïnterviewde). Kleinzoon Jaap over zijn opa: 'Oma werd op haar zeventiende zwanger van mijn opa. Haar vader vond mijn opa een armoedzaaiër, dus mochten ze niet trouwen. Ze deden het toch. Toch werden opa en zijn schoonvader vrienden omdat hij als visserman zo hard werkte.'

2° generatie

Henk Messemaker (1941 – 2013) trouwt met Annie Jacoba Schaap en zij krijgen vier kinderen. Hun drie zonen gaan in de visserij. Henk neemt in 2001 het familiebedrijf over dat tot haar dood is bestierd door zijn moeder Anna. Hij heeft twee broers en een zus uit moeten kopen en naar eigen zeggen 'hard moeten vissen' om de bank te kunnen betalen.

3° generatie

Oudste zoon Henk (1963) neemt met zijn broers Jaap (1964) en Willem (1982) na de dood van vader Henk in 2013 het familiebedrijf over. Jaap en Willem vissen dan al ruim dertig jaar samen. De achttien jaar jongere Willem komt later aan boord en heeft intussen ook zijn schipperspapieren gehaald. Neef Wim, de zoon van de zus van grondlegger Messemaker (1ste generatie), werkt ook mee.

Jaap Messemaker: 'Ik ben er trots op dat wij met drie broers het familiebedrijf hebben doorgezet. De meeste familiebedrijven gaan kapot in de derde generatie. Wij hebben dat overleefd. Wij zoeken het aan boord met z'n drieën uit. Mannen kunnen meer hebben van elkaar. Stuur je een kotter met drie vrouwen naar zee, dan komt het niet goed.'

4° generatie:

Henk (1989), de oudste zoon van Jaap, zit ook in het familiebedrijf. Hij is machinist en heeft ook schipperspapieren. Arjan (1994), ook een zoon van Jaap, is als matroos aan boord en in opleiding als schipper. De derde en vierde generatie vist anno 2019 op de KW 45. Jaap: 'Ons bedrijf is een echt familiebedrijf omdat we elkaar kunnen vervangen.'

2. 'KLEINE KOTTERS HEBBEN DE TOEKOMST'

*Familie Kraak, Den Helder
(BRA 2, BRA 5, BRA 7)*

De visserijgeschiedenis van Den Helder

Gelegen aan de Noordzee, het Marsdiep en de Waddenzee heeft Den Helder een strategische ligging en is het een geschikte haven voor koopvaardij-schepen die van ver komen. In de tweede helft van de 18de eeuw besluiten de Staten van Holland dat het Nieuwe Diep ook een veilige ligplaats moet zijn voor 'schepen van oorlog'. Deze schepen van oorlog zijn gebleven en tegenwoordig is Den Helder een marinehaven.

Halverwege de 19de eeuw ontwikkelt Den Helder zich als handelshaven. Vletterlieden, mannen met kleine open bootjes die in het seizoen soms ook uit vissen gaan, vinden er emplooi. Zij loodsen zeilschepen die van zee komen veilig de haven in. De animo voor de visserij is in die tijd nog beperkt, er is voldoende ander werk in de haven.

In economisch slechte tijden hebben de inwoners van Den Helder wel belangstelling voor de visserij. Zoals in 1830 wanneer de Fransen een embargo plaatsen op de Nederlandse handelsvloot. Er komen dan minder schepen in de haven, er is minder werk, en de werkeloze vletters stappen over op de haring- en de wivisvisserij. Wier is dan in trek als vulling van matrassen en kussens. Ook de vishandel bloeit. Er ontstaan visrokerijen, zouterijen en droogtuinen voor platvis in de stad.

In deze periode wordt Den Helder aangewezen als vestingstad, worden de handelsbeperkingen

opgeheven en ontwikkelt de haven zich ook als handelshaven.

Tussen 1860 en 1880 zijn er nog weinig vissers in Den Helder, maar de door andere vissers aangevoerde vis wordt er wel verwerkt. Vanaf 1880 is in het hele Zuiderzeegebied de seizoensvisserij op haring (voorjaar) en sardien (najaar) voor vissers met kleine bedrijfjes een belangrijke bron van inkomsten. In de winter moeten deze visserlui elders hun brood zien te verdienen.

Ook Helderse vissers zeilen en roeien in het voorjaar met open bootjes (vletten) de zee op om op haring te vissen, het zogenaamde haringtrekken. Haring trekt in het voorjaar door de kustwateren rond Den Helder om te gaan paaien in de kom van de Zuiderzee. Hierdoor ontstaan in Den Helder en in andere vissersplaatsen aan de voormalige Zuiderzee al vroeg bokkinghangen (haringrokerijen).

De opening van het Noordzeekanaal in 1876 is voor de haven van Den Helder desastreus. Het zorgt ervoor dat de bedrijvigheid in de stad verdwijnt. 'De neergang van Nieuwe Diep als handelshaven markeert haar opkomst als vissershaven', schrijven de auteurs van *200 jaar Visbuurt*. In 1865 wordt in Den Helder de eerste rederij opgericht, bestaande uit drie vissersschepen. De bemanning van deze schepen wordt dan nog van elders gehaald (Pernis). Ook Zuiderzeevis-

sers uit Urk vestigen zich in Den Helder voor de Noordzeevervisserij.

De in Den Helder aangevoerde vis gaat in die tijd via de spoorlijn naar Haarlem en vandaar naar de rest van Europa. Nieuwe Diep ontwikkelt zich dan tot de belangrijkste markt voor verse vis. Maar de reders vinden dat de reis voor de vissersschepen tussen visgronden en visafslag te groot is, zij nemen 'visjagers' in dienst. Deze schepen nemen de vis op zee al over en brengen die zo snel mogelijk naar de visafslag van IJmuiden. De visafslag aan het Nieuwe Diep (geopend in 1892) beperkt zich dan tot aanvoer van vis uit kustvisserij. De afslag van IJmuiden wordt belangrijk voor de visaanvoer en de vishandel.

In 1890 zijn er in Den Helder nog ongeveer 250 vissers actief. In de toelevering, verwerking, verkoop en transport van vis nog eens 500. Twaalf procent van de Helderse bevolking is dan op een

of andere manier betrokken bij de visserijsector. De vletters moeten met seizoensvisserij – op haring en sardien – de schrale winter zien door te komen. De vangst wordt in grote partijen opgekocht door de rokerijen van Monnickendam.

De schrijvers van het boek *200 jaar Visbuurt* noemen het jaar 1895 het begin van vijftig magere jaren voor de vissers van Den Helder. Pas na de Tweede Wereldoorlog herstelt de visserij in de havenstad zich. Om toch nog wat te verdienen monsterten Helderse vissers in die magere jaren aan op grote vissersschepen uit IJmuiden, Scheveningen, Vlaardingen of Maassluis.

In 1920 liggen er in de haven van Den Helder nog veertig vaartuigen met een motor (botters en kotters) voor de Noordzeevervisserij, daarnaast zeilvaartuigen en vletten voor de haringvisserij. Op het havenhoofd worden in het seizoen haring

en sardien geveild. Visrokerijen zijn belangrijke afnemers van deze vis.

Rond 1920 bestaat door het jaar heen het aanbod in de Helderse viswinkels uit sardien en bokking (februari), gerookte bakbokking en strobokking, vette ponen, gerookte sardines en kabeljauw (maart), gerookte pietermannen (juni), kermispaling (juli), gerookte makrelen, ponen, pietermannen (gerookt en gedroogd) en nieuwe haring (juli en augustus), gebakken spiering (september) en vers gerookte ponen, heilbot en sardien (november).

Tijdens de economische crisis in de jaren dertig varen schepen niet meer uit en ontslaan reders hun personeel. In mei 1940 wordt de havenstad zwaar gebombardeerd. Kotters worden in beslag genomen door de bezetter. De bottervloot verhuist naar Ewijcksluis. In oorlogstijd gaat de visserij onder de zeilen door.

Na de oorlog krijgen de vissers voorrang bij de verdeling van brandstof. Zij moeten immers zorgen voor eiwitrijk voedsel voor de bevolking in de steden die honger heeft geleden. In Den Helder, net als in andere havens, bloeit de visserij weer op. In 1963 komt er een nieuwe afslag, manden en kisten worden vervangen door viskisten van hard plastic en de kotters schakelen over op nieuw vistuig, de boomkor.

De vissersvloot van Den Helder groeit in de jaren zestig en zeventig flink door. Onder invloed van goede besommingen met de boomkorvisserij worden de kotters groter en de scheepsmotoren zwaarder.

'Geld heb ik niet maar wel zes jongens!'

De oervader van het familiebedrijf Kraak is een visserman uit Wieringen. Hij heet Pieter Kraak (1ste generatie) en treedt in 1899 in het huwelijk met Jannetje de Boer uit het vissersdorp Urk. Het is een vruchtbaar huwelijk: ze krijgen twaalf kinderen. Het zevende kind is Pieter, de vader van zes zonen die allemaal in het familiebedrijf gaan werken en de grootvader van een vijf kleinkinderen die nog in het huidige familiebedrijf zitten.

Vijf generaties Kraak

1ste generatie

Voorvader Pieter Kraak is visserman en trouwt in 1899 met Jannetje de Boer.

2de generatie

Pieter Kraak (1907-1982) en zijn broer Jan kopen in 1929 hun eerste botter.

3de generatie

De zes zonen van Pieter – Piet (overleden), Jan, Frans, Bart, Willem (overleden) en Riekelt – werken bij hun vader in het familiebedrijf.

Het oude familiebedrijf P. Kraak en Zonen is in 2002 opgesplitst in twee werkmaatschappijen. Een werkmaatschappij voor de broers Jan en Frans (3de generatie) met de kotters HD 7 en BRA 2 en een werkmaatschappij voor broer Bart (3de generatie) met de BRA 5 en de BRA 7. In het bedrijf van Bart zijn sinds 1995 zijn drie zonen Fred, Peter, Dirk en zwager Jan Poel medefirmant. De HD 7 is in 2008 gesaneerd. Jan en Riekelt zijn beiden gestopt. Na de splitsing gaat de volgende generatie uit het geslacht Kraak verder met de visserij.

4de generatie

- De drie zonen van Bart – Fred, Peter en Dirk – werken met Jan Poel in de werkmaatschappij Bartel Kraak Oosterland B.V. met twee kotters, de BRA 5 en BRA 7.
- Jan en Frans gaan verder met Werkmaatschappij Frans Kraak Den Helder B.V. Hun zonen Pieter en Gerrit, en schoonzoon Frans Wiegman vissen samen op twee kotters. De grote kotter is gesaneerd en de BRA 2 is overgebleven. Jan is gestopt in 2015.

5de generatie

Job, de kleinzoon van Bart en de zoon van Peter, vist met Weert-Jan Poel en Robin en Niels (zonen van Frans Wiegman) in het familiebedrijf. Ze zijn officieel geen medefirmant.

Oude visserij-methode: het haringtrekken

Het werk van de Helderse haringtrekkers is in 1925 beschreven door W.J. Mets en destijds waarschijnlijk gepubliceerd in *De Waterkampioen*. Visserijnieuws heeft het verhaal opnieuw gepubliceerd in juni 1991. De auteur Mets is zelf haringtrekker en beschrijft dus zijn eigen ervaringen. Een samenvatting van zijn verhaal:

De haringtrekkers gaan vissen in het voorjaar als de haring door het kustwater bij Den Helder zwemt om te paaien in de Zuiderzee. Met open bootjes (haringvletten) gaan de vissers dan zeilend en roeiend de zee op. Dertien bemanningsleden op een bootje. De mannen hebben broeklaarzen (hoozen) aan waarmee ze lopend de lange zegennetten op een zandplaat uitzetten. Deze haringvissers weten precies waar de haring zwemt en op welk moment. Als de bruinvissen in de omgeving boven het water uitspringen is het, volgens de vissers, zeker dat er een overvloed aan vis zit. Dan vaart er een vloot van vletters uit. Omdat het een lucratieve vismethode is, zijn de visgronden verdeeld en wordt per loting bepaald wie het eerst de zegen mag uitzetten. 'Als de

kentering van het getij is afgelopen en de vloed doorschiet', zwemt de haring massaal naar de zandplaat Onrust vlak bij Texel. De vissers noemen dit de 'haringinvasie'.

Het roeiwerk en het uitzetten van de zegen is zwaar werk. De vissers (vletters, vernoemd naar hun bootjes) zijn van jongs af aan getraind om met een korte roeislag de vlet snel te laten varen. Bij de plaat aangekomen gaat een deel van de bemanning overboord en waadt de zandplaat op. Het zegennet wordt door de roeiers in een grote bocht uitgezet. De mannen op de plaat houden het begin van het net aan een lange lijn vast. Voetje voor voetje lopen ze al trekkend naar de plaats waar het net aan wal wordt gebracht. Zijn beide groepen vissers elkaar genaderd dan wordt het net bij elkaar gehaald en de vis verzamelt zich in de zak die in het midden ligt. Trappend met de laarzen maakt men het water troebel om te voorkomen dat er haring ontsnapt. De zak met inhoud wordt aan boord gehesen, de strop eraf gehaald en de inhoud leeggestort in de boot. Terug aan de wal wordt de haring geteld en bij de afslag verkocht aan de vishandelaren en bokkingrokers.